

Соціальна політика

<https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-5>

УДК 31.101.6(477)

JEL J24

М. О. Карп'як, В. М. Бондаренко, О. Б. Назаркевич, О. В. Шукла

Продуктивність праці в Україні: регіональні відмінності, проблеми та перспективи зростання

Здійснено оцінювання диспропорцій рівнів продуктивності праці в розрізі регіонів України. Визначено, що низька продуктивність праці є однією з визначальних проблем гальмування розвитку економіки України разом з питаннями неефективного використання трудових ресурсів і політикою оплати праці. Досліджено, що проблема полягає не тільки в низькому рівні продуктивності праці, а й у низьких темпах приросту означеного показника. Розраховано динаміку ВРП та зайнятого населення у 2014-2020 рр., проведено рейтингування регіонів за рівнем концентрації зайнятості. Здійснено порівняльний аналіз рівнів концентрації зайнятості за досліджуваній період та виявлено зміни регіональних диспропорцій зайнятості. На основі аналізу показників зайнятості та ВРП визначено, які регіони демонструють ефективність використання трудових ресурсів в Україні, та виявлено переважання в країні регіонів з неефективним використанням трудових ресурсів. Обґрунтовано найбільш вагомі причини утримання низького рівня продуктивності праці в Україні та її регіонах і запропоновано відповідні рекомендації для вирішення цих проблем.

Ключові слова: продуктивність праці, регіон, зайнятість, регіональні диспропорції, трудові ресурси, людський потенціал, економічне зростання.

Постановка проблеми. Розгортання на території України повномасштабної війни, що призвело до миттєвих змін демографічного становища держави та втрати значної частини її людського потенціалу, спричинило також руйнівні наслідки для економіки, які будуть відчутні ще тривалий час. Тому необхідним є пошук різноманітних важелів економічного зростання та збереження людського капіталу, що сьогодні має стати пріоритетним завданням держави на шляху до виходу з економічної і демографічної кризи та забезпечення можливостей її інтеграції в європейське та світове господарство.

Одним з визначальних у переліку питань подолання Україною нинішнього економічного колапсу є формування відповідного ставлення до власних трудових ресурсів і реалізація ефективного сценарію управління трудовим потенціалом як на національному, так і на регіональному рівнях. А це своєю чергою вимагає надання пріоритетності фактору продуктивності праці в економічній державній та регіональній політиці.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика дослідження продуктивності праці тривалий час перебуває в полі зору провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Пошуку шляхів і перспектив її підвищення присвятили свої праці чимало зарубіжних науковців, зокрема А. Сміт, Ф. Тейлор, А. Лоулер, Б. Гоулд і Д. Сінк. Серед українських дослідників цієї категорії можна виділити таких вчених, як І. В. Заюков, Т. І. Павлюк, О. О. Тертичний, Л. Г. Макарова. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики дослідження та оцінювання ефективності праці зробили П. Ф. Друкер, А. Лоулер, С. Мосс, Д. П. Богиня, О. А. Грішнова, В. Я. Гуменюк, В. С. Діесперов, В. Єременко, Г. Т. Завіновська, Т. А. Заяць, Е. М. Лібанова, С. Г. Струмлінін, І. М. Тимош та інші.

Згадані дослідники вивчали проблематику продуктивності праці з різних підходів. Одні з них досліджували проблеми ефективного використання наявного людського ресурсу, що своєю чергою дає змогу задовольнити дедалі більші

© М. О. Карп'як, В. М. Бондаренко, О. Б. Назаркевич, О. В. Шукла, 2023.

потреби як на рівні підприємства, так і на рівні держави та водночас отримати бажаний результат. Інші наголошували на необхідності чіткого визначення самої сутності поняття ефективності діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, зокрема ефективності його основної рушійної сили – людської праці.

Попри чималу кількість досліджень, сьогодні особливо актуальним постає питання пошуку шляхів підвищення продуктивності праці в умовах порушення соціальної стабільності, виявлення закономірностей просторових диспропорцій продуктивності праці, спричинених російською агресією та воєнними діями на території України.

Метою статті є оцінювання регіональних відмінностей продуктивності праці в Україні в контексті пошуку шляхів і перспектив її підвищення.

Основні результати дослідження. Продуктивність праці займає ключове місце в системі індикаторів національної конкурентоспроможності. Її рівень і динаміка суттєво впливають на економічний розвиток країни та якість життя населення, а також на формування конкурентних переваг держави та її позиції на світовому ринку.

Важливість моніторингу та оцінювання продуктивності праці на мікрорівні зумовлена тим, що вона є одним з основних критеріїв ефективності підприємства та запорукою збільшення його спроможності в національному та світовому масштабі. Зростання продуктивності праці на підприємствах є одним з ключових напрямів функціонування економік промислово розвинених країн світу. На рівні регіональної та національної економіки дослідження продуктивності праці сьогодні є особливо актуальним в умовах необхідності підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів держави та реалізації стратегічного плану інтеграції України в ЄС.

В Україні низька продуктивність праці є однією з визначальних проблем, що гальмує розвиток її економіки, разом з питаннями неефективного використання трудових ресурсів і політикою оплати праці. Проблема полягає не тільки в низькому рівні продуктивності праці, а й у доволі низьких темпах приросту цього показника. Ураховуючи той факт, що Україна не належить до високорозвинених країн світу, де рівень автоматизації та розвитку сучасних секторів економіки значно вищий, вона повинна демонструвати значно вищі темпи зростання показника продуктивності праці порівняно з іншими країнами світу, особливо високорозвиненими.

Іншою проблемою є питання дослідження продуктивності праці в контексті методів її оцінювання та управління нею задля досягнення високого рівня її показника. Окрім того, незважаючи на наявність великої кількості наукових досліджень, присвячених продуктивності праці як економічній категорії, теорії та практиці управління нею на рівні як підприємства, так і держави, нерозкритими залишаються питання шляхів її зростання в умовах соціально-економічної турбулентності внаслідок повномасштабного російського вторгнення та демографічної кризи в Україні.

Основним методичним документом, що використовується для проведення розрахунків продуктивності праці, є Методичні рекомендації щодо розрахунку продуктивності праці на рівні національної економіки, регіональному рівні та за видами економічної діяльності [1]. Методичні рекомендації розроблені для розрахунку продуктивності праці загалом по економіці та за видами економічної діяльності. Відповідно до них продуктивність праці на регіональному рівні оцінюється за допомогою такого індикатора, як ВРП у фактичних цінах, що припадає на одного зайнятого (розраховується шляхом ділення сукупності доданих вартостей, створених у всіх секторах економіки, на чисельність зайнятих в економіці держави) або ВРП на одну відпрацьовану годину часу. Розрахунки продуктивності праці на національному рівні та за видами економічної діяльності

здійснюються на підставі офіційних даних статистичного обліку Державного комітету статистики України (останні дані представлені за 2016 р.).

У табл. 1 представлена вихідна інформація для розрахунку продуктивності праці на рівні регіонів України.

Таблиця 1

Регіони України	Динаміка ВРП та зайнятого населення у 2014-2020 рр.									
	ВРП у фактичних цінах, млн грн					Зайняте населення у віці 15-70 років, тис. ос.				
	2014 р.	2015 р.	2017 р.	2019 р.	2020 р.	2014 р.	2015 р.	2017 р.	2019 р.	2020 р.
Вінницька обл.	43990	59871	92288	129097	135867	661,6	674,9	640,9	660,7	634,9
Волинська обл.	24195	31688	51919	75637	77404	410,5	397,3	366	380	364,1
Дніпропетровська обл.	176540	215206	313527	390325	398732	1472,8	1479,6	1390,9	1413,7	1367,8
Донецька обл.	119983	115012	165932	204893	206309	1752,4	756,3	734,3	747,2	713,7
Житомирська обл.	29815	38425	61424	85267	91365	514,8	506,6	510,6	521,2	489,3
Закарпатська обл.	24120	28952	43037	61325	62022	521,4	519,3	496,3	508,9	492,7
Запорізька обл.	65968	89061	130187	155158	167260	773,5	745,1	719,7	741,6	707,3
Івано-Франківська обл.	37643	45854	63809	86679	90398	547,8	558,3	559	575,1	548,8
Київська обл.	79561	104030	156829	218647	242406	724,3	739,9	741,1	771,4	755,7
Кіровоградська обл.	28758	38447	52978	73066	75208	391,1	386,8	376,8	384,5	362
Луганська обл.	31393	23849	30265	40291	43204	877,6	306,3	292,1	303,7	287,1
Львівська обл.	72923	94690	147308	214400	236254	1038,2	1042	1050,8	1075,2	1038,9
Миколаївська обл.	35408	48195	69299	92427	96648	501,5	508,7	489,7	499,6	479,7
Одеська обл.	74934	99761	149392	197153	220242	1009,4	1016,2	986,6	1020,1	991,2
Полтавська обл.	69831	95867	150543	187289	188424	602,9	583,6	575	591,2	566,2
Рівненська обл.	28724	35252	48796	67363	71901	476	487,7	460,2	486	465,8
Сумська обл.	30397	41567	56473	75827	80432	481,4	470,5	481,4	490,9	459,9
Тернопільська обл.	21676	26656	40715	57140	62661	416	406,2	399,1	417,7	398,4
Харківська обл.	96596	124843	187238	247592	257805	1225,3	1230,8	1247,1	1263,9	1208,5
Херсонська обл.	23250	32215	47819	61939	68467	450,2	445,8	442,2	455,3	434,5
Хмельницька обл.	32162	41088	63808	83006	96380	521,9	500,5	516	528,8	505
Черкаська обл.	38466	50843	73073	103466	108822	524,5	523,5	518,4	531,8	504,5
Чернівецька обл.	15049	18506	28579	41660	45054	370,6	367,2	379,3	394,1	376,5
Чернігівська обл.	28156	36966	56611	77981	84068	439,5	432,3	426,1	435,8	411,3
м. Київ	357377	451700	699378	949570	1014693	1368,1	1357,8	1356,8	1379,9	1351,5

Джерело: складено авторами на основі даних [2].

На основі даних табл. 1 можемо зробити висновок про наявність у країні суттєвих диспропорцій регіонального розвитку. Лівову частку валового регіонального продукту формують м. Київ (упродовж досліджуваного періоду відсоткова частка ВРП цього регіону коливається в межах 22,5-23,9%), Дніпропетровська область (11,1-9,8%), Харківська (від 6 до 5,9%), Київська область (5-5,5%), Одеська (4,7-5%), Львівська (4,6-5,4%), Полтавська (5,1-4,4%), Запорізька область (4,5-3,9%).

Регіонами «аутсайдерами» у формуванні ВРП впродовж досліджуваного періоду були Чернівецька (0,9-1%), Тернопільська (1,4-1,3%), Волинська (1,5-1,9%), Закарпатська (1,5-1,4%) і Херсонська (1,5-1,6%) області.

Регіони, на території яких у 2014 р. розпочалася АТО, демонструють регресивну тенденцію формування ВРП. Наприклад, у Донецькій області частка ВРП скоротилася з 10,8% у 2013 р. до 5% у 2021 р., а в Луганській області – з 3,6 до 1%.

Про посилення негативних тенденцій розвитку ринку праці свідчить факт скорочення частки зайнятості у всіх без винятку регіонах України. Це означає, що рівень потреби в працівниках зменшується, а нерівномірність регіональної концентрації зайнятості зростає. Значною мірою це залежить від розміщення продуктивних сил, зумовленого наявними природними ресурсами, історичним розвитком і локальними умовами праці, а також від економічної спеціалізації регіонів.

Найбільш висока концентрація зайнятості спостерігається в таких регіонах, як Дніпропетровська область (відсоткова частка зайнятого населення коливається в межах 8,15-8,97%), м. Київ (7,57-8,87%), Харківська (від 6,78 до 7,93%), Львівська (5,74-6,81%), Одеська (5,59-6,5%), Київська (4,01-4,96%), Донецька (9,7-4,68%), Запорізька (4,28-4,64%) та Вінницька (3,66-4,16%) області.

До регіонів з низькою концентрацією зайнятості належать Луганська (4,86-1,88%), Кіровоградська (2,16-2,37%), Волинська (2,27-2,39%), Чернівецька (2,05-2,47%), Тернопільська (2,30-2,61%), Чернігівська (2,43-2,7%) та Херсонська (2,49-2,85%) області.

Рейтинги регіонів за рівнем концентрації зайнятості представлено на рис. 1 та рис. 2.

Порівняння рівнів концентрації зайнятості у 2014 і 2020 роках свідчить про зміну регіональних диспропорцій зайнятості. Особливо відчутним є вплив АТО в Донецькій та Луганській областях. До початку АТО Донецька область була лідером у країні за часткою зайнятого населення. Рівень концентрації зайнятості у цьому регіоні майже в 10 разів перевищував рівень регіонів з найнижчим

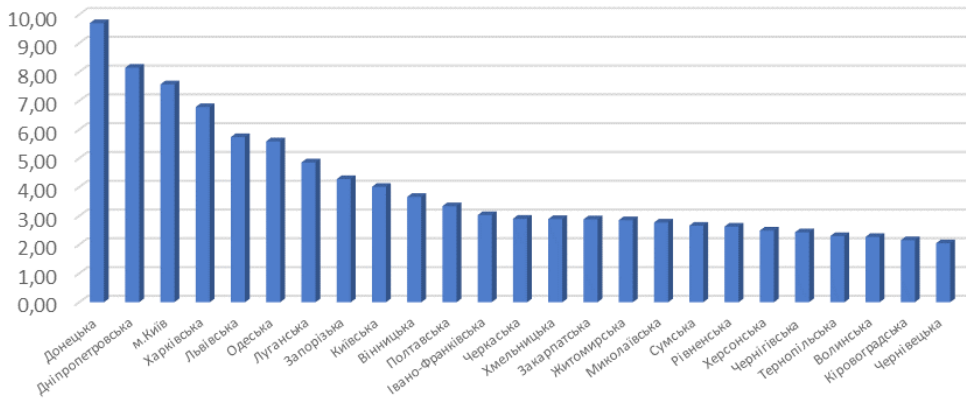

Рис. 1. Рейтинг регіонів за рівнем концентрації зайнятості у 2014 р.

Джерело: побудовано авторами на основі даних [2].

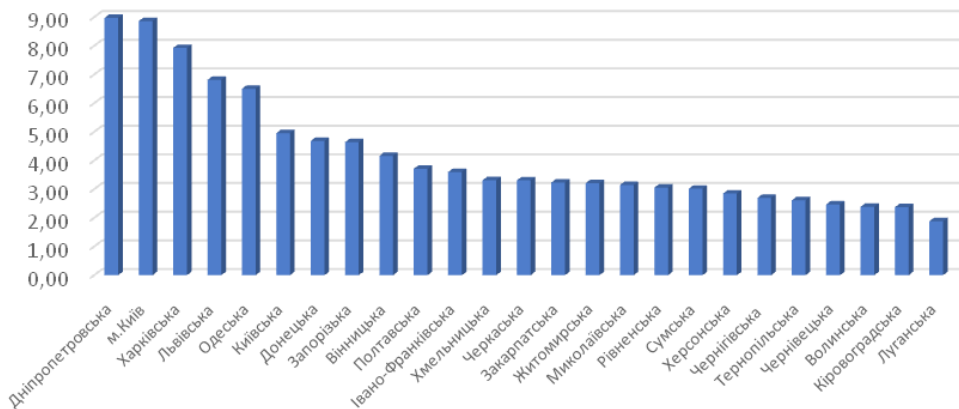

Рис. 2. Рейтинг регіонів за рівнем концентрації зайнятості у 2020 р.

Джерело: побудовано авторами на основі даних [2].

рейтингом по країні. У 2020 р. Донецька область перемістилася з першого на сьоме місце в рейтингу регіонів за цим показником, а частка зайнятого населення в області скоротилася більш ніж удвічі – з 9,7% у 2014 р. до 4,68% у 2020 р.

Ще гіршою є ситуація в Луганській області. У 2014 р. вона займала сьоме місце в рейтингу регіонів за часткою зайнятого населення, у 2020 р. перемістилася на останнє місце в країні, а її частка скоротилася з 4,86 до 1,88%.

Сьогоднішня ситуація, що склалася на території Донецької та Луганської областей, значно вплинула на виробництво та розвиток провідних галузей економіки цих регіонів. Як наслідок, відбулася суттєва трансформація національного ринку праці, його основних складових (попиту, пропозиції, ціни робочої сили), зокрема в розрізі професійних груп.

Очевидно, що ведення бойових дій на території Донецької та Луганської областей особливо негативно вплинуло на ситуацію із зайнятістю населення в цьому регіоні. Масова міграція населення із цих областей в центральні та західні регіони країни спричинила проблему територіальних і професійно-кваліфікаційних розбіжностей попиту та пропозиції трудових ресурсів на регіональних і локальних ринках. Уже на початок 2016 р. практично кожна друга особа працездатного віку із числа ВПО в Україні (понад 180 тис. осіб) припадала на частку Донецького регіону [3]. Переселенці, які виявилися фактично позбавленими можливості продовжувати трудову діяльність за колишнім місцем проживання, водночас володіли специфічними професіями, оскільки в минулому вони були представниками моногалузевих міст (районів) Донбасу. А це своєю чергою спричинило додаткове навантаження на локальні ринки праці, зростання рівня безробіття та соціальної напруги в суспільстві.

Найбільшу ефективність використання трудових ресурсів на основі показників зайнятості та ВРП демонструють такі регіони, як м. Київ, Дніпропетровська, Харківська, Львівська, Київська, Одеська, Полтавська, Донецька, Запорізька та Вінницька області.

Водночас у країні спостерігається переважання регіонів, в яких трудові ресурси використовуються неефективно (Луганська, Чернівецька, Херсонська,

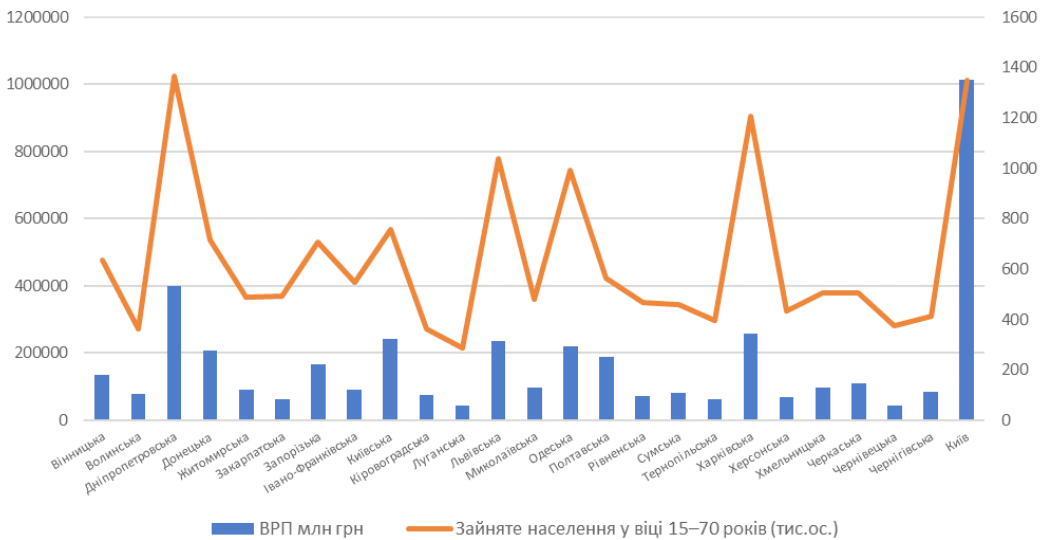

Рис. 3. Концентрація показників зайнятості та валового регіонального продукту в регіонах України у 2020 р.

Джерело: побудовано авторами на основі даних [2].

Тернопільська, Кіровоградська, Закарпатська, Рівненська, Сумська та Волинська області) (рис. 3).

Найбільш проблемною є ситуація із співвідношенням попиту та пропозиції трудових ресурсів на регіональних ринках праці в багатьох виробничих галузях економіки України. Особливо гостро проявляється в адміністративно-територіальному розрізі, а саме в сільській місцевості та невеликих містах. У таких регіонах, як Волинська, Кіровоградська, Полтавська й Тернопільська області, де висока частка сільського населення, а міське населення проживає переважно в порівняно невеликих населених пунктах, спостерігається нижчий рівень зайнятості та вищий рівень безробіття не лише порівняно із середніми показниками по країні, а й відносно тих самих індикаторів в інших регіонах держави. Водночас у м. Києві, а також у Дніпропетровській, Одеській, Харківській і Київській областях, де наявність великих міст сприяє формуванню потужного та диверсифікованого місцевого ринку праці, ситуація із зайнятістю населення та безробіттям краща порівняно з іншими регіонами України.

Для розрахунку показника продуктивності праці в регіональному вимірі здійсимо оцінювання індексів фізичного обсягу ВРП та зайнятості (табл. 2).

Таблиця 2

Регіони України	Динаміка індексу фізичного обсягу ВРП та індексу зайнятості у 2017-2020 рр.							
	Індекс фізичного обсягу ВРП				Індекс зайнятості			
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Вінницька обл.	101,6	105,0	108,6	94,7	97,3	101,2	107,3	89,0
Волинська обл.	105,2	103,8	94,2	97,2	95,8	102,4	108,2	106,1
Дніпропетровська обл.	102,0	102,5	103,7	93,0	97,6	100,8	109,7	91,3
Донецька обл.	94,9	100,5	101,7	96,9	98,1	100,8	97,9	92,5
Житомирська обл.	104,9	104,8	100,5	96,3	100,7	100,9	108,9	90,8
Закарпатська обл.	103,2	104,0	101,5	93,8	98,9	101,3	110,0	94,6
Запорізька обл.	102,9	100,6	102,6	95,7	98,0	101,3	107,5	91,2
Івано-Франківська обл.	107,1	105,7	106,1	97,0	100,6	101,6	110,4	92,8
Київська обл.	104,4	106,9	104,1	97,4	100,5	102,1	107,2	97,9
Кіровоградська обл.	98,4	107,0	106,2	90,8	100,1	101,1	108,4	84,0
Луганська обл.	83,6	98,7	104,3	98,2	97,8	101,8	85,1	98,1
Львівська обл.	103,7	105,7	104,6	99,7	100,3	101,3	104,0	93,5
Миколаївська обл.	99,0	103,1	106,6	91,2	98,2	100,7	108,6	80,9
Одеська обл.	104,0	101,8	103,4	96,6	98,5	101,8	107,7	91,0
Полтавська обл.	96,7	103,8	101,0	96,0	100,8	101,8	100,7	97,0
Рівненська обл.	103,4	101,5	107,1	98,1	97,0	102,6	105,4	94,8
Сумська обл.	100,1	105,5	101,9	98,0	100,5	101,2	102,1	97,5
Тернопільська обл.	105,5	103,3	103,6	96,8	98,1	101,7	109,0	90,0
Харківська обл.	101,2	102,4	101,4	96,6	100,8	100,4	104,8	97,3
Херсонська обл.	100,7	99,9	104,6	95,6	100,2	101,6	105,3	91,6
Хмельницька обл.	106,2	101,9	100,7	100,0	101,2	101,3	106,2	92,5
Черкаська обл.	98,2	108,8	103,7	94,4	100,1	101,8	104,0	89,2
Чернівецька обл.	103,4	104,6	105,1	95,3	100,8	102,9	108,5	92,7
Чернігівська обл.	102,0	104,2	101,7	97,1	100,3	101,4	105,0	96,0
м. Київ	105,7	103,7	103,1	97,0	99,4	100,8	109,0	94,2

Джерело: розраховано авторами.

Як видно з даних табл. 2, індекс фізичного обсягу ВРП скоротився у всіх регіонах України, крім Донецької і Луганської областей. Найбільше скорочення спостерігалось в Дніпропетровській, Волинській, Закарпатській, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській, Тернопільській і Чернівецькій областях.

Спадну тенденцію демонструють також індекси зайнятості більшості регіонів України (за винятком Волинської та Луганської областей).

Щодо індексу фізичного обсягу продуктивності праці (табл. 3), то, як свідчать розрахунки, майже всі області (за винятком Донецької та Луганської) характеризуються зниженням цього індикатора впродовж досліджуваного періоду. У Донецькій і Луганській областях показники рівня продуктивності праці є штучно завищеними через значне падіння рівня зайнятості в регіоні.

Таблиця 3

Динаміка індексу фізичного обсягу продуктивності праці за регіонами України у 2017-2020 рр.

Регіони України	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Вінницька обл.	104,44	103,73	101,22	106,40
Волинська обл.	109,83	101,37	87,04	91,60
Дніпропетровська обл.	104,52	101,67	94,55	101,90
Донецька обл.	96,76	99,67	103,84	104,80
Житомирська обл.	104,20	103,90	92,26	106,00
Закарпатська обл.	104,34	102,67	92,25	99,20
Запорізька обл.	105,03	99,32	95,42	104,90
Івано-Франківська обл.	106,51	103,99	96,09	104,50
Київська обл.	103,88	104,72	97,12	99,50
Кіровоградська обл.	98,32	105,89	98,00	108,10
Луганська обл.	85,46	96,91	122,52	100,10
Львівська обл.	103,40	104,32	100,57	106,60
Миколаївська обл.	100,84	102,40	98,20	112,80
Одеська обл.	105,54	99,98	96,04	106,20
Полтавська обл.	95,93	101,94	100,27	99,00
Рівненська обл.	106,59	98,91	101,61	103,50
Сумська обл.	99,58	104,25	99,76	100,50
Тернопільська обл.	107,50	101,59	95,06	107,60
Харківська обл.	100,36	101,99	96,79	99,30
Херсонська обл.	100,47	98,34	99,30	104,40
Хмельницька обл.	104,99	100,59	94,82	108,10
Черкаська обл.	98,11	106,92	99,69	105,80
Чернівецька обл.	102,61	101,63	96,87	102,80
Чернігівська обл.	101,71	102,74	96,81	101,10
м. Київ	106,35	102,85	94,61	103,00

Джерело: розраховано авторами.

Найбільше скорочення індексу продуктивності праці спостерігається в Дніпропетровській, Закарпатській, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській. Тернопільській та Чернівецькій областях.

Слід зазначити, що в міжнародному порівнянні Україна суттєво відстала за показником продуктивності праці не лише від високорозвинених країн, а й від країн радянського табору, які розпочали процеси ринкової трансформації в той самий період, що і наша держава.

Найбільш вагомими причинами утримання низького рівня продуктивності праці в Україні та її регіонах сьогодні науковці [4-10] називають такі:

- відсутність стратегії соціально-трудових відносин і реального соціального діалогу в країні;
- високий рівень тінізації економіки, а отже, і неврахування додаткової величини створеного в країні ВВП;
- відсутність реальної статистики зайнятості та зарплат;
- високий рівень зайнятості у сферах, які представлені натуральним господарством в економіці (парцелярне домашнє господарство), та тих, які

характеризуються низьким рівнем продуктивності (будівництво, сільське господарство, транспорт тощо);

- відсутність обов'язкових навчальних і професійних стандартів відповідно до міжнародних норм;
- велика кількість працівників у сфері державного управління та підприємствах державної форми власності, що демонструють низьку ефективність і продуктивність праці;
- зростання частки осіб, які працюють не за спеціальністю, та невідповідність знань, умінь і навичок претендентів вимогам, що встановлені з боку працедавців;
- відсутність реальних реформ, модернізації та реструктуризації національної економіки, спрямованих на трансформацію наявної структури технологічних укладів в Україні в бік зростання сучасних секторів;
- відсутність центру продуктивності праці.

Висновки. Підвищення продуктивності праці в Україні сьогодні повинно бути пріоритетною метою для державних і регіональних органів управління. Для її досягнення потрібні дієві заходи з трансформації вітчизняної системи виробництва та галузей промисловості.

Крім того, диспропорції регіональних ринків праці, зумовлені нерівномірністю соціально-економічного розвитку регіонів, зокрема обсягами наявного ресурсного потенціалу й ефективністю його використання, вимагають пошуку шляхів регулювання співвідношення попиту та пропозиції трудових ресурсів, а також корегування регіональних відмінностей у рівнях зайнятості. Для вирішення цих питань регіональним структурам управління належить ужити дієвих регуляторних заходів щодо системи показників ринку праці за допомогою виявлення факторів основного та опосередкованого впливу на рівень зайнятості та корегування законодавчо-правового поля, гнучкого поєднання фінансових, організаційно-економічних, освітніх та інших інструментів.

Численні приклади низки європейських і світових економік свідчать про те, що розбудова новітніх секторів національного господарства та трансформація застарілих галузей із використанням сучасних передових інформаційних та автоматизованих технологій здатні суттєво стимулювати зростання продуктивності праці, сприяють підвищенню рівня ВВП, ВРП та зайнятості.

Державні та регіональні органи влади повинні активно долучатися до цього процесу через впровадження відповідних національних програм і стратегій. Досвід передових країн-членів ЄС та світу має бути прикладом для органів управління в нашій державі на всіх рівнях урядування.

Подальші наукові розробки в напрямі підвищення продуктивності праці в Україні потрібно спрямувати на дослідження факторів впливу на неї та розроблення методик її оцінювання, щоб забезпечити отримання довгострокового ефекту зростання ВВП, ВРП та зайнятості в межах розвитку неоіндустріального укладу економіки, якому притаманні якісно нові соціальні, ресурсні та високі екологічні критерії і стандарти. Така методика дасть змогу не просто оцінити продуктивність праці як співвідношення її результатів і витрат, але й опрацювати процес розподілу витрат з позиції максимальної ефективності та можливостей отримання доходів у довгостроковому періоді.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку показників ресурсоемності валового внутрішнього продукту на рівні національної економіки за основними групами ресурсів, продуктивності праці на рівні національної економіки, регіональному рівні та за видами економічної діяльності і коефіцієнта віддачі основних засобів на рівні національної економіки та за видами економічної діяльності: наказ Міністерства економічного розвитку України від 06.06.2019 р. № 965. *Міністерство економіки України*: сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a63ce9bf-5282-4fa0-984a-d3efa9253300&title=NakazMinekonomrozvitkuVid06-06-2019-965>

2. Державна служба статистики України: сайт. 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
3. Як змінився ринок праці в Україні. *Роботодавець*: сайт. 12.12.2018. URL: <https://robotodavets.org.ua/2018/12/12/yak-zminyvsya-rynok-pratsi-v-ukrayini.html>
4. Урбанович В. А. Аналіз продуктивності праці в Україні. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 1419-1422. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/236.pdf
5. Махортов Ю. О., Секрет О. В. Продуктивність праці в українському та світовому вимірах. *Економічний простір*: зб. наук. пр. 2020. № 163. С. 7-13. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/163-1>
6. *Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України* / ред. В. М. Геєць, В. П. Семиноженко, Б. С. Кваснюк: у трьох томах. К.: Фенікс, 2007.
7. Заяць Т. А. Продуктивність людських ресурсів України та регіональні можливості її забезпечення. *Україна: аспекти праці*. 2004. № 3. С. 25-29.
8. Кирич Н. Роль людського фактора у підвищенні ефективності роботи підприємства. *Україна: аспекти праці*. 2008. № 5. С. 46-50.
9. Ревенко А. Продуктивність праці в сучасних умовах. *Україна: аспекти праці*. 2008. № 2. С. 32-37.
10. Лібанова Е. М. Соціальні проблеми і соціальні важелі конкурентоспроможності української економіки. *Демографія та соціальна економіка*. 2008. № 2. С. 5-19.

References

1. Pro zatverdzhennya Metodychnykh rekomendatsiy shchodo rozrakhunku pokaznykiv resursoyemnosti valovoho vnutrishn'oho produktu na rivni natsional'noyi ekonomiky za osnovnymy hrupamy resursiv, produktivnosti pratsi na rivni natsional'noyi ekonomiky, rehional'nomu rivni ta za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti i koefitsiyenta viddachi osnovnykh zasobiv na rivni natsional'noyi ekonomiky ta za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti [On the approval of Methodological recommendations for calculating indicators of resource intensity of gross domestic product at the level of the national economy by main groups of resources, labor productivity at the level of the national economy, regional level and by types of economic activity and the rate of return on fixed assets at the level of the national economy and by types of economic activity] (2019). Order Ministry of Economic Development of Ukraine, adopted on 2019, Jun 06, 965. *Ministry of Economy of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a63ce9bf-5282-4fa0-984a-d3efa9253300&title=NakazMinekonomrozvitkuVid06-06-2019-965> [in Ukrainian].
2. *State Statistics Service of Ukraine*: Website (2023). Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
3. Yak zminyvsya rynek pratsi v Ukrayini [How the labor market has changed in Ukraine] (2018, Dec 12). *Robotodavets*: Website. Retrieved from <https://robotodavets.org.ua/2018/12/12/yak-zminyvsya-rynok-pratsi-v-ukrayini.html> [in Ukrainian].
4. Urbanovych, V. A. (2017). Analiz produktivnosti pratsi v Ukrayini [Analysis of labor productivity in Ukraine]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and society*, 13, 1419-1422. Retrieved from https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/236.pdf [in Ukrainian].
5. Makhortov, Yu. O., & Sekret, O. V. (2020). Produktivnist' pratsi v ukrayins'komu ta svitovomu vymiri [Labor productivity: Ukrainian and world dimensions]. In *Ekonomichnyy prostir [Economic scope]*: Vol. 163 (pp. 7-13). DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/163-1> [in Ukrainian].
6. Heyets, V. M., Semynozhenko, V. P., & Kvasnyuk, B. Ye. (Eds.) (2007). *Stratehichni vyklyky XXI stolittya suspil'stvu ta ekonomitsi Ukrayiny [Strategic challenges of the 21st century to the society and economy of Ukraine]*: 3 vols. Kyiv: Phoenix. [in Ukrainian].
7. Zayats, T. A. (2004). Produktivnist' lyudsk'ykh resursiv Ukrayiny ta rehional'ni mozhlyvosti yiyi zabezpechennya [Productivity of human resources of Ukraine and regional possibilities of its provision]. *Ukrayina: aspekty pratsi – Ukraine: aspects of work*, 3, 25-29. [in Ukrainian].
8. Kyrych, N. (2008). Rol' lyudsk'oho faktora u pidvyshchenni efektyvnosti roboty pidpryyemstva [The role of the human factor in increasing the efficiency of the enterprise]. *Ukrayina: aspekty pratsi – Ukraine: aspects of work*, 5, 46-50. [in Ukrainian].
9. Revenko, A. (2008). Produktivnist' pratsi v suchasnykh umovakh [Labor productivity in modern conditions]. *Ukrayina: aspekty pratsi – Ukraine: aspects of work*, 2, 32-37. [in Ukrainian].
10. Libanova, E. M. (2008). Sotsial'ni problemy i sotsial'ni vazheli konkurentospromozhnosti ukrayins'koyi ekonomiky [Social problems and social levers of competitiveness of the Ukrainian economy]. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and social economy*, 2, 5-19. [in Ukrainian].

Karpyak M. O., Bondarenko V. M., Nazarkevych O. B., Shykula O. P. Labor productivity in Ukraine: regional differences, problems, and growth prospects.

The unfolding of a full-scale war on the territory of Ukraine, which led to immediate changes in the demographic situation of the state and the loss of a significant part of its human potential, also had devastating consequences for the economy, which will be felt for a long time. Therefore, it is necessary to search for various levers of economic growth and preservation of human capital, which today should become a priority task of the state on the way out of the economic and demographic crisis, and the possibilities of its integration into the European and world economy. In Ukraine, low labor productivity is one of the defining problems hindering the development of its economy, along with

the issues of inefficient use of labor resources and the policy of remuneration. The problem lies not only in the low level of labor productivity but also in the rather low growth rates of this indicator. The article assesses disparities in labor productivity levels across regions of Ukraine. The study shows that low labor productivity is one of the defining problems inhibiting the development of the economy of Ukraine, along with the issues of inefficient use of labor resources and labor remuneration policy. The authors emphasize that the problem lies not only in the low level of labor productivity but also in the low growth rates of this indicator. The dynamics of GRP and the employed population in 2014-2020 is calculated, and the regions are ranked by the level of employment concentration. A comparative analysis of the levels of employment concentration during the research period is carried out and changes in regional employment disparities are revealed. Based on the analysis of employment indicators and GRP. The article identifies the regions demonstrating the efficiency of the use of labor resources in Ukraine. The predominance of regions in the country with inefficient use of labor resources is revealed. The most important reasons for maintaining a low level of labor productivity in Ukraine and its regions are substantiated, and relevant recommendations for solving these problems are proposed.

Keywords: labor productivity, region, employment, regional disparities, labor resources, human potential, economic growth.

Карп'як Марія Олександрівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу регіональної економічної політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» (e-mail: marimusic@meta.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2892-4806>).
Карпуак Mariya Oleksandrivna – Ph.D. (Econ.), Senior Researcher of the Department of regional economic policy of the Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Бондаренко Вікторія Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (e-mail: viktoriya.bondarenko@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9736-7789>).
Bondarenko Viktoriya Mykhaylivna – Ph.D. (Econ.), Associate Professor of the Department of business administration, marketing and management of the Uzhhorod National University.

Назаркевич Оксана Богданівна – кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу регіональної економічної політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» (e-mail: oksankanaz@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2676-8301>).
Nazarkevych Oksana Bohdanivna – Ph.D. (Econ.), Associate Professor, Senior Researcher of the Department of regional economic policy of the Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Шикула Олександра Петрівна – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри психології і соціально-гуманітарних дисциплін Національного лісотехнічного університету України (e-mail: shykula@ntu.edu.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4298-877X>).
Shykula Oleksandra Petrivna – Ph.D. (Filos.), Assoc. Prof., Associate Professor of the Department of psychology and social and humanitarian disciplines of the National Forestry University of Ukraine.

Надійшло 10.01.2024 р.